

Теорія та методика навчання

УДК 378.147:316.6:629.7

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15528246>

**Освітні стратегії сприяння професійної самореалізації здобувачів
вищої освіти авіаційних спеціальностей**

Мартиненко Надія Олександрівна

доктор філософії, доцент кафедри професійної та авіаційної мовної підготовки,
Українська державна льотна академія,
м. Кропивницький, вул. Степана Чобану, 1,
<https://orcid.org/0000-0002-5695-4685>

Царьова Людмила Василівна

к.пед.наук., доцент, доцент кафедри професійної та авіаційної мовної
підготовки, Українська державна льотна академія,
м. Кропивницький, вул. Степана Чобану, 1,
<https://orcid.org/0000-0003-4458-8355>

Ковальова Інна Валеріївна

старший викладач кафедри професійної та авіаційної мовної підготовки,
Українська державна льотна академія,
м. Кропивницький, вул. Степана Чобану, 1,
<https://orcid.org/0000-0003-0923-579X>

Прийнято: 03.05.2025 | Опубліковано: 15.05.2025

Анотація. У сучасному світі існує нагальна потреба в розробці та впровадженні ефективних освітніх стратегій, спрямованих на розвиток м'яких навичок і сприяння професійній самореалізації здобувачів вищої освіти авіаційних спеціальностей. Таким чином, метою статті є розробка підходів до формування освітньої стратегії щодо сприяння професійній самореалізації здобувачів вищої авіаційної освіти. У дослідженні було використано такі наукові методи: логіко-системне узагальнення, структурно-функціональний підхід та елементне моделювання для побудови умовно-імітаційного сценарію освітньої стратегії. На основі аналізу сучасної наукової літератури було систематизовано ключові структурні компоненти освітніх стратегій, здатних підтримувати професійну самореалізацію здобувачів вищої авіаційної освіти. Встановлено, що такі компоненти, як індивідуалізація траєкторії, менторська підтримка, цифрова інтеграція, міждисциплінарність і професійна орієнтація, мають розглядатися не як окремі заходи, а як взаємопов'язана система освітнього супроводу. Виявлено низку системних бар'єрів, які ускладнюють реалізацію цілісної освітньої стратегії професійної самореалізації: домінування технократичного підходу в навчальних програмах, відсутність формалізованих механізмів зворотного зв'язку, слабка інтеграція студентів у професійне середовище та недостатня адаптація міжнародних стандартів до національного контексту. Це свідчить про необхідність переосмислення ролі студента як активного суб'єкта освітнього процесу. Запропоновано умовно-імітаційний сценарій реалізації узгодженої стратегії професійної самореалізації здобувача, що демонструє її поетапну логіку від тьюторської підтримки на першому курсі до участі в кейс-чемпіонатах, менторських колах і платформі випускників на завершальних етапах. Встановлено, що сценарій може слугувати орієнтиром для трансформації практик освітнього супроводу у сфері підготовки майбутніх фахівців авіаційної галузі. Отже, результати дослідження не лише розширюють теоретичні уявлення про можливості

освітньої стратегії як інструменту підтримки самореалізації, але й окреслюють практичні напрями її впровадження в умовах реформування вищої освіти в Україні.

Ключові слова: м'які навички, цифрові технології, менторські програми, наставництво, тьюторинг, освітня траєкторія, пілоти, менеджери авіаційної діяльності.

Educational strategies to promote professional self-realisation of higher education students of aviation specialities

Nadiia Martynenko

PhD, Associate Professor at the Department of Professional and Aviation Language Training, Ukrainian State Flight Academy, Kropyvnytskyi, 1 Stepana Chobanu St.,
<https://orcid.org/0000-0002-5695-4685>

Liudmyla Tsarova

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Professional and Aviation Language Training, Ukrainian State Flight Academy, Kropyvnytskyi, 1 Stepana Chobanu St.,
<https://orcid.org/0000-0003-4458-8355>

Inna Kovalova

Senior Lecturer at the Department of Professional and Aviation Language Training, Ukrainian State Flight Academy, Kropyvnytskyi, 1 Stepana Chobanu St.,
<https://orcid.org/0000-0003-0923-579X>

Abstract. *In today's world, there is an urgent need to develop and implement effective educational strategies aimed at developing soft skills and promoting*

professional self-realization of higher education students in aviation specialties. The study is aimed at developing approaches to the formation of an educational strategy to promote professional self-realization of applicants for higher aviation education. The study used the methods of logical-system generalization, structural-functional approach and elemental modeling to build a conditional-simulation scenario of the educational strategy. Based on the analysis of modern scientific literature, the key structural components of educational strategies capable of supporting professional self-realization of applicants for higher aviation education were systematized. It was established that such components as individualization of the trajectory, mentoring support, digital integration, interdisciplinarity and professional orientation should be considered not as separate measures, but as an interconnected system of educational support. Several systemic barriers have been identified that complicate the implementation of a holistic educational strategy for professional self-realization: the dominance of a technocratic approach in curricula, the absence of formalized feedback mechanisms, weak integration of students into the professional environment, and insufficient adaptation of international standards to the national context. This indicates the need to rethink the role of the student as an active subject of the educational process. A conditional simulation scenario for the implementation of a coordinated strategy for the applicant's professional self-realization has been proposed, demonstrating its phased logic: from tutoring support in the first year to participation in case championships, mentoring circles, and the alumni platform at the final stages. It has been established that the scenario can serve as a guideline for the transformation of educational support practices in the field of training future aviation specialists. Thus, the results of the study not only expand theoretical ideas about the possibilities of educational strategy as a tool to support self-realization but also outline practical directions for its implementation in the context of higher education reform in Ukraine.

Keywords: *soft skills, digital technologies, mentoring programs, mentoring, tutoring, educational trajectory, pilots, aviation managers.*

Постановка проблеми. У сучасному авіаційному секторі спостерігається зростаюча невідповідність між технічними навичками випускників та їхніми м'якими навичками (далі *soft skills*), необхідними для ефективної професійної діяльності. Згідно з дослідженням, проведеним серед 141 пілота авіакомпаній, 77% з них вважають інтерактивні та соціальні навички надзвичайно важливими для пілотів, перевищуючи навіть технічні навички [1]. Це свідчить про критичну потребу в інтеграції розвитку м'яких навичок у програми підготовки авіаційних фахівців. В Україні проблема розвитку *soft skills* у студентів авіаційних спеціальностей також набуває актуальності. Дослідження, проведене в рамках проєкту AERO-UA [2], вказує на необхідність адаптації освітніх програм до сучасних вимог авіаційної галузі, зокрема щодо розвитку м'яких навичок у менеджерів авіаційної діяльності. Звіт підкреслює важливість інтеграції *soft skills* у навчальні програми для забезпечення конкурентоспроможності випускників на міжнародному ринку праці [2]. Міжнародні стандарти, зокрема Annex 1 Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO) [3], наголошують на важливості людського чинника та м'яких навичок у забезпеченні безпеки польотів. Проте, впровадження цих стандартів у національні освітні програми відбувається повільно, що створює розрив між вимогами міжнародних авіаційних організацій і реальним рівнем підготовки фахівців [3]. Аналітичний звіт McKinsey & Company “AI in the workplace: A report for 2025” підкреслює необхідність трансформації освітніх стратегій для підготовки фахівців, здатних адаптуватися до швидких змін у технологіях і вимогах ринку праці [4]. Це особливо актуально для авіаційної галузі, де технологічний прогрес відбувається надзвичайно швидко, а вимоги до фахівців постійно змінюються.

Таким чином, існує нагальна потреба в розробці та впровадженні ефективних освітніх стратегій, спрямованих на розвиток м'яких навичок і сприяння професійній самореалізації здобувачів вищої освіти авіаційних спеціальностей. Це дозволить забезпечити відповідність підготовки фахівців

сучасним вимогам авіаційної галузі та сприятиме їхній успішній інтеграції у професійне середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років наукова спільнота досліджує освітні стратегії у контексті підготовки авіаційних фахівців, що зумовлено посиленням вимог до професійної готовності персоналу. Так, С. Чекен у систематичному огляді підкреслив, що неформальні (*non-technical*) навички, включно з управлінням стресом, комунікацією та лідерством, часто залишаються поза межами структурованих навчальних програм [1]. Аналізуючи ефективність педагогічних підходів до підготовки бортпровідників, Л. Ксю зосередив увагу на взаємодії *soft skills* і технічної експертизи. Дослідник довів, що саме симуляційні технології, кейс-методи та ролеві ігри дають змогу створити освітнє середовище, яке відтворює автентичні ситуації та активізує емоційно-соціальну взаємодію [5]. У статті Т. Тернавської та О. Данилко акцентовано на мотиваційних аспектах професійного спрямування майбутніх авіаційних фахівців (зокрема диспетчерів), доводячи, що професійна орієнтація не може бути ефективною без розбудови персональної стратегії самореалізації. Проте аналіз був обмежений лише теоретичною частиною, не пропонуючи практичних моделей мотиваційної інтеграції у навчальний процес [6].

Результати емпіричного дослідження С. Суятмо та ін. продемонстрували, що якість викладання є ключовою детермінантною як технічної, так і м'якої компетентності студентів авіаційних професійних шкіл. Водночас, не аналізувалася специфіка академічного середовища класичного університету, що обмежує можливість генералізації результатів [7].

Інші автори M.G.D. Ramoso та R.H. Ortega-Dela Cruz [8] звернули увагу на підготовку фахівців з технічного обслуговування авіаційної техніки. Вони довели, що практико-орієнтовані формати взаємодії (лабораторні заняття, командні проекти) сприяють розвитку навичок комунікації й адаптації. M. Abu

Talib та ін. [9] вказали на роль цифрових технологій у трансформації вимог до навичок у майбутньому авіаційному ринку праці.

У науковій розвідці О. Кириллової та В. Кириллової був проведений критичний аналіз національної системи підготовки кадрів у транспортній галузі, за результатами якого було зауважено на неузгодженості між новим переліком спеціальностей і реальними потребами ринку праці. Дослідниці також вказали на відсутність компетентнісного підходу в частині розвитку особистісних і комунікативних характеристик фахівців [10]. Можливості формування *soft skills* у студентів авіаційних спеціальностей у результаті вивчення дисципліни «Історія авіації» були доведені І. Романько, що є нестандартним і водночас перспективним педагогічним рішенням. Проте питання про масштабування цього підходу залишено без відповіді [11]. У статті Г. Калашник розкрито переваги використання цифрових платформ у формуванні адаптивності, ІКТ-компетентності та навичок міжособистісної взаємодії. Однак цифрові рішення аналізуються лише з точки зору інструменту, без глибокої педагогічної верифікації [12]. Варта уваги і монографія Т. Плачинди, в якій висвітлено процес розвитку педагогічних навичок у студентів технічних спеціальностей. Авторка акцентує увагу на важливості інтеграції педагогічних компетентностей у підготовку майбутніх фахівців, зокрема шляхом використання активних методів навчання та міждисциплінарного підходу [13].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри загальне визнання важливості формування конкурентоспроможного авіаційного фахівця, концепт професійної самореалізації здобувача вищої освіти в галузі авіації досі не має усталеного методологічного втілення в освітніх практиках. Чинні навчальні програми часто орієнтовані на технічну підготовку, залишаючи поза увагою стратегії, що б стимулювали індивідуальний розвиток, цілепокладання, кар'єрне планування, практичну адаптацію та включення у професійні спільноти. Недостатньо дослідженими залишаються механізми

взаємодії між інституційною освітньою політикою і реальними умовами формування готовності до самореалізації у межах складного та регламентованого авіаційного середовища. Також відсутня адаптована до національного контексту модель освітньої стратегії, яка б охоплювала не лише знаннєву складову, але і простір самостійного прийняття рішень, гнучких освітніх траєкторій та менторської підтримки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає в обґрунтуванні підходів до формування освітньої стратегії, яка сприяє професійній самореалізації здобувачів вищої авіаційної освіти. Завдання дослідження: 1) систематизувати ключові компоненти освітніх стратегій сприяння професійній самореалізації здобувачів вищої авіаційної освіти; 2) виявити ключові перешкоди та суперечності, що гальмують упровадження цілісної освітньої стратегії сприяння професійній самореалізації в авіаційному освітньому середовищі; 3) запропонувати умовно-імітаційний сценарій, який демонструє логіку поетапного впровадження стратегічної підтримки професійної самореалізації здобувачів вищої освіти авіаційних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сфері авіаційної освіти стратегічний вимір набуває особливої ваги через жорстку регламентованість професійної підготовки, міжнародну стандартизацію (ICAO, EASA, IATA) та високі ризики помилок у подальшій професійній діяльності. Це зумовлює подвійне навантаження на освітню систему, яка повинна з одного боку забезпечити відповідність нормативним вимогам, а з іншого — сформувати у здобувача автономну здатність до самореалізації у динамічному та часто нестабільному середовищі авіаційного ринку праці [2]. В умовах сучасних трансформаційних процесів, пов'язаних із цифровізацією, зміною парадигми професійної мобільності та новими вимогами до особистості авіаційного фахівця, стратегічний підхід до освітнього процесу має передбачати не тільки

адаптацію змісту, але і переосмислення функцій освіти як середовища розвитку суб'єкта-здобувача, який усвідомлює власну освітню та професійну траєкторію.

Узагальнення теоретичних підходів [5–9] та освітньої практики [1–3] дозволило виокремити структурні компоненти, що формують підґрунтя ефективної освітньої стратегії, здатної підтримувати професійну самореалізацію здобувачів вищої освіти в авіаційній сфері. Йдеться не лише про формальну адаптацію змісту навчальних програм, а про системну інтеграцію елементів, які забезпечують реальну можливість здобувачу освіти усвідомлено розвивати власний професійний потенціал, приймати обґрунтовані рішення щодо кар'єрної траєкторії і долати бар'єри входження у професійну спільноту.

На основі цього було структуровано шість ключових компонентів освітньої стратегії з урахуванням їхньої функціональної ролі, інструментів реалізації та очікуваного ефекту для здобувача. Кожний компонент відповідає на конкретні виклики, притаманні галузі авіаційної освіти, і має бути впроваджений не фрагментарно, а як частина узгодженої системи освітнього супроводу. Узагальнені характеристики цих компонентів наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Ключові компоненти освітніх стратегій сприяння професійній самореалізації здобувачів вищої авіаційної освіти

Компонент освітньої стратегії	Функціональна мета	Формати/інструменти реалізації	Очікуваний ефект
Індивідуалізація освітньої траєкторії	Забезпечити відповідність між освітнім курсом і професійною метою здобувача	Електронні портфоліо, індивідуальні навчальні плани, тьюторинг	Зростання освітньої автономії, посилення мотивації

Компонент освітньої стратегії	Функціональна мета	Формати/інструменти реалізації	Очікуваний ефект
Менторська підтримка	Сприяти формуванню суб'єктної позиції в освітньому процесі	Менторські програми, <i>peer-to-peer</i> наставництво	Стійкість до професійних викликів, формування рефлексивності
Професійна орієнтація та кар'єрне планування	Розвивати навички планування кар'єри в галузі	Кар'єрні тренінги, симуляційні центри, участь у проєктах авіакомпаній	Усвідомлений вибір траєкторії, адаптивність на ринку праці
Інтердисциплінарність	Розширити контекст підготовки через суміжні галузі знань	Курси з логістики, ІТ, права, мовна підготовка	Підвищення конкурентоспроможності та гнучкості
Цифрова інтеграція	Використання сучасних технологій як частини освітнього середовища	VR/AR, адаптивні платформи, цифрові тренажери, LMS	Опанування сучасних інструментів, готовність до інновацій
Соціальна взаємодія	Стимулювати розвиток комунікативних і командних навичок	Групові проєкти, участь у студентських спільнотах, кейс-турніри	Інтеграція в професійну спільноту, розвиток <i>soft skills</i>

Примітка: *peer-to-peer* – форма наставництва, коли підтримку надають рівні за статусом або досвідом учасники освітнього процесу; VR – віртуальна реальність (технологія повного занурення у змодельоване середовище); AR – доповнена реальність (поєднання реального і віртуального середовища); LMS (Learning Management System) – система управління навчанням, що забезпечує планування, доступ, моніторинг та оцінювання освітнього процесу.

Джерело: систематизовано авторами на основі аналізу [1; 7–9; 12; 14].

З одного боку, стає цілком зрозумілою необхідність інтеграції таких елементів, як індивідуалізація траєкторії, цифровізація, менторство та професійна орієнтація, у сучасну авіаційну освіту, оскільки це відповідає

викликам ринку праці, запитам здобувачів і потребам авіаційної галузі в гнучких, самостійних та готових до змін фахівцях. З іншого боку, менш очевидним, але важливим, є взаємозв'язок між цими компонентами, тому що жодний з них не дає результату окремо, якщо не вбудований у цілісну логіку освітнього середовища.

Варто також звернути увагу, що більшість інструментів реалізації (від LMS до симуляційних центрів) є лише засобами, а не стратегіями самі по собі. Їх ефективність визначається не стільки технологічними характеристиками, скільки тим, як вони поєднуються з мотиваційним, менторським і когнітивним дизайном освіти. Не менш важливою залишається складова соціальної взаємодії, що часто недооцінюється, але саме вона формує передумови до інтеграції у професійну спільноту, а отже і до успішної самореалізації.

Щоб адекватно оцінити причини обмеженої результативності у сфері підтримки професійної самореалізації, необхідно встановити ключові перешкоди, які гальмують розгортання цілісної стратегії. Вони стосуються як змістового наповнення освітніх програм, так і організаційних, нормативних та методичних аспектів функціонування закладів вищої освіти. По-перше, спостерігається дисбаланс між технократичним змістом підготовки та особистісною складовою. Навчальні програми орієнтовані переважно на формування жорстких компетентностей (*hard skills*), що необхідні для сертифікації, виконання інструкцій і відповідності вимогам ІСАО. Натомість інструменти, спрямовані на розвиток індивідуального цілепокладання, критичного мислення, кар'єрного планування, а також інтеграцію в професійні спільноти (наприклад, авіаційні нетворки, проєктна діяльність, участь у конференціях), залишаються поза межами формальної освітньої траєкторії або мають факультативний характер [12].

По-друге, відсутні формалізовані механізми зв'язку між освітньою політикою та реальними умовами професійної діяльності. Університети

функціонують за логікою виконання державного замовлення або відповідності освітньому стандарту, тоді як ринок авіаційної праці стрімко змінюється, що включає міжнародну мобільність, зниження внутрішнього попиту та необхідність мультирольовості фахівця. Це особливо актуально для здобувачів освіти за спеціальністю «Менеджер авіаційної діяльності». Така ситуація породжує ситуацію, за якої здобувачі освіти після завершення навчання опиняються в адаптаційному вакуумі, тому що вони формально готові, але практично дезорієнтовані.

По-третє, в Україні досі не сформовано адаптованої до національного контексту системної моделі стратегії супроводу професійної самореалізації. Ініціативи з менторства, гнучкого модульного навчання, освітнього навігаційного супроводу здобувачів мають локальний характер і не охоплюють повний освітній цикл [11]. Зокрема, не передбачено системної підтримки на етапах визначення професійних орієнтирів (на перших курсах), формування персоналізованої траєкторії (на старших курсах) і менторського післядипломного супроводу (кар'єрні центри чи асоціації випускників).

Крім того, непрозорість зворотного зв'язку між студентом та закладом вищої освіти в частині якості підтримки, впливу на освітній контент і процес ухвалення рішень знижує ефективність реалізації самореалізаційного потенціалу. Здобувач у системі виступає скоріше об'єктом освітньої логіки, ніж її повноцінним суб'єктом.

У сукупності виявлені перешкоди вказують не лише на структурні розриви в організації освітнього процесу, але і на більш глибоку проблему — відсутність цілісного бачення професійної самореалізації як процесу, що починається не з моменту працевлаштування, а вже в перші місяці входження здобувача в академічне середовище. Реальність сучасної авіаційної освіти часто функціонує за лінійною логікою: навчання → оцінювання → диплом. Натомість самореалізація передбачає нелінійну багатовекторну траєкторію, що включає

самопізнання, помилки, переналаштування цілей, діалог з наставниками та входження у професійне середовище ще до отримання диплому. Такий підхід є надзвичайно важливим для майбутніх менеджерів авіаційної діяльності, чия робота неминуче пов'язана з постійною адаптацією до мінливих ринкових умов і швидким ухваленням рішень.

Проблема ускладнюється тим, що більшість освітніх інструментів, здатних підтримати цю траєкторію, як-от індивідуалізоване планування, менторські програми, міждисциплінарні проєкти та кар'єрна навігація або відсутні, або існують поза межами системного освітнього порядку денного [15]. У результаті здобувач часто лишається сам на сам із вибором, до якого не має ані підготовки, ані підтримки. Стратегії, якщо і формуються, є фрагментарними та не поєднані у функціональну систему, і не супроводжують студента на всіх етапах. У цьому контексті особливої актуальності набуває запитання: як могла б виглядати освітня траєкторія здобувача авіаційної спеціальності в умовах, коли всі компоненти стратегії функціонують узгоджено?

Для відповіді на це питання нижче подано умовно-імітаційний сценарій, який демонструє логіку поетапного впровадження стратегічної підтримки професійної самореалізації від діагностики на першому курсі до післядипломного менторського зв'язку. Такий сценарій не є нормативною моделлю, але виступає концептуальним орієнтиром у дискусії про зміни в освітній парадигмі підготовки фахівців для авіаційної галузі.

Перший курс: старт освітньої траєкторії — тьюторинг і самодіагностика. Вже з перших тижнів студент включений у програму освітньої навігації, яка передбачає індивідуальну зустріч з тьютором-фахівцем, який допомагає сформувати персоналізований освітній план. Студент проходить онлайн-діагностику своїх освітніх уподобань і кар'єрних орієнтирів, а також знайомиться з потенційними траєкторіями розвитку (льотна, інженерна, диспетчерська, ІТ-аналітика в авіації, менеджер авіаційної діяльності тощо).

Другий курс: академічна глибина — міждисциплінарні курси та групові проєкти. Після першого року базової підготовки студент включається в міждисциплінарний модуль, де поєднуються авіаційні технології, логістика, англійська мова, основи права та *data science*. Усі курси інтегровані у формат групових проєктів, пов'язаних із реальними запитами авіаційної галузі. Це дозволяє майбутнім фахівцям, зокрема менеджерам авіаційної діяльності, вже на цьому етапі здобувати практичні навички. Частина курсів ведуть представники компаній-партнерів, що формує відчуття приналежності до професійної екосистеми.

Третій курс: професійна інтеграція — стажування та менторство. Здобувач проходить офіційне стажування в базовій компанії за підтримки кар'єрного центру закладу вищої освіти. Упродовж стажування його супроводжує ментор-випускник, який працює в тій самій компанії або суміжній сфері. Для здобувачів освіти, які готуються стати менеджерами авіаційної діяльності, це може бути стажування у відділах управління, логістики або розвитку авіакомпаній. Менторські зустрічі мають чітку логіку: постановка цілей, рефлексія після ключових викликів та оцінка досягнень. Здобувач заповнює електронне портфоліо, в якому фіксує набуті навички, кейси й аналітичні висновки.

Четвертий курс: стратегічне самовизначення — кейс-чемпіонати, нетворкінг і кар'єрні воркшопи.

Фінальний рік включає участь у міжвузівських кейс-змаганнях, де здобувачі вирішують ситуаційні задачі на основі реальних кейсів з авіаційної практики. Одночасно проводяться кар'єрні воркшопи з представниками HR-відділів авіакомпаній, курс із профільного самомаркетингу (резюме, інтерв'ю, створення LinkedIn-профілю, підготовка до сертифікацій).

У рамках курсу «Професійна стратегія» студенти захищають персональну модель професійної самореалізації: дорожню карту цілей, інструментів та очікуваних результатів на найближчі 3–5 років.

Післядипломна підтримка: alumni-платформа та менторські кола. Після завершення навчання здобувач автоматично долучається до платформи випускників, яка надає доступ до курсів підвищення кваліфікації, запрошення на зустрічі галузевої спільноти, участь у кар'єрних сесіях і можливість стати ментором для молодших курсів.

Такий підхід формує замкнене коло підтримки, де професійна самореалізація не закінчується з отриманням диплому, а супроводжується мережею горизонтальних і вертикальних зв'язків.

Висновки. У результаті дослідження було визначено шість базових компонентів, які забезпечують структурну основу освітньої стратегії підтримки професійної самореалізації: індивідуалізація освітньої траєкторії, менторська підтримка, цифрова інтеграція, міждисциплінарність, соціальна взаємодія та професійна орієнтація. Встановлено, що кожний з цих компонентів набуває стратегічної ефективності лише за умови їхньої взаємодії як елементів єдиної освітньої системи.

Проаналізовано основні перешкоди впровадження стратегії на рівні вітчизняних авіаційних закладів вищої освіти. Серед ключових бар'єрів виокремлено: домінування технократичного підходу в навчальному змісті, відсутність інституційного механізму освітнього супроводу, розрив між освітніми цілями та динамікою ринку праці, низький рівень студентської суб'єктності та обмежена практична орієнтація. Також зафіксовано фрагментарність менторських і кар'єрно-орієнтованих практик, що знижує ефективність самореалізаційного потенціалу освіти.

Сконструйовано поетапний умовно-імітаційний сценарій, який демонструє, як може функціонувати цілісна стратегія підтримки професійної

самореалізації у межах освітнього процесу від тьюторської підтримки на ранньому етапі до інтеграції випускника в професійну спільноту. Сценарій базується на логіці узгодженого супроводу здобувача протягом усього освітнього циклу та може бути використаний як орієнтир для розробки інституційних освітніх політик.

Список використаних джерел

1. Ceken S. Non-technical skills proficiency in aviation pilots: A systematic review. *International Journal of Aviation, Aeronautics, and Aerospace*. 2024. Vol. 11. No. 3. URL: <https://doi.org/10.58940/2374-6793.1933> (дата звернення: 09.05.2025).

2. D4.1 Updated “Ukrainian Aeronautics: Research and Technology Capabilities”. European Commission, 2017. URL: <https://ec.europa.eu/research/participants/documents/downloadPublic?appId=PPGMS&documentIds=080166e5b518e9d5> (дата звернення: 01.05.2025).

3. Annex 1 – Personnel Licensing: Standards and Recommended Practices. Cooperative Development of Operational Safety and Continuing Airworthiness Programme (COSCAP) – South East Asia / European Union Aviation Safety Agency (EASA) Personnel Licensing Meeting. International Civil Aviation Organization (ICAO), 2018. URL: https://www.icao.int/APAC/Meetings/2019%20COSCAP%20SEAEASA%20PEL/A_N01_cons.2019_compressed.pdf (дата звернення: 29.04.2025).

4. Superagency in the workplace: Empowering people to unlock AI’s full potential / Н. Mayer et al. McKinsey & Company, 2025. 47 p. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/superagency-in-the-workplace-empowering-people-to-unlock-ais-full-potential-at-work> (дата звернення: 09.04.2025).

5. Xu L. Cultivating soft skills and technical expertise: Identifying effective pedagogical approaches for civil aviation cabin crew training. *Journal of*

Interdisciplinary Insights. 2024. Vol. 2. No. 2. P. 147–160. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12532830> (дата звернення: 01.05.2025).

6. Ternavska T., Danylko O. The motivation aspect of effective professional orientation and the education process future aviation specialists (on the example of flight dispatchers). *Innovations in the education of the future: Integration of humanities, technical and natural sciences : International collective monograph*. Prague: FIT CTU, 2023. P. 588–619. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10261425> (дата звернення: 09.04.2025).

7. Suyatmo S., Ekohariadi E., Wardhono A. Identify factors that influence hard skill competency and soft skill competency through the quality of teaching in aviation vocational education. *IJORER: International Journal of Recent Educational Research*. 2024. Vol. 5. No. 3. P. 599–611. URL: <https://doi.org/10.46245/ijorer.v5i3.584> (дата звернення: 19.04.2025).

8. Ramoso M. G. D., Ortega-Dela Cruz R. H. Contributing factors to aircraft maintenance technology students' readiness for the aviation industry. *Collegiate Aviation Review International*. 2025. Vol. 43. No. 1. P. 65–81. URL: <https://ojs.library.okstate.edu/osu/index.php/CARI/article/view/10115> (дата звернення: 09.04.2025).

9. Future aviation jobs: The role of technology in shaping skills and competencies / M. Abu Talib et al. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*. 2025. Vol. 11. No. 2. Article 100517. URL: <https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2025.100517> (дата звернення: 09.04.2025).

10. Кириллова О. В., Кириллова В. Ю. Актуалізація проблеми професійної підготовки кадрів для транспортної галузі України через призму нового переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Технічні науки*. 2023. Т. 34 (73). № 5. С. 361–369. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5941/2023.5/56> (дата звернення: 01.05.2025).

11. Романько І. І. Потенціал навчальної дисципліни «Історія авіації» у формуванні «soft skills» здобувачів вищої освіти. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 13. С. 141–150. URL: <https://doi.org/10.33251/2522-1477-2023-13-141-15> (дата звернення: 19.04.2025).

12. Калашник Г. А. Використання інформаційно-цифрових технологій в освітньому процесі підготовки майбутніх авіаційних фахівців при викладанні спеціальних дисциплін. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2022. № 1 (46). С. 28–34. URL: <https://doi.org/10.30748/nitps.2022.46.04> (дата звернення: 09.04.2025).

13. Плачинда Т. С. Формування навичок педагогічної діяльності у майбутніх педагогів технічного закладу освіти. *Професійна освіта: андрагогічний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк*. Житомир: Видавець О. О. Євенок, 2018. С. 267–274. URL: http://eprints.zu.edu.ua/27785/1/Profesiina%20osvita_andragogichniyi%20pidhid_monografiia_10.07.18.pdf (дата звернення: 09.04.2025).

14. Михеєва Т. Формування soft skills у іноземних студентів - майбутніх інженерів авіаційної галузі: сучасна вимога міжнародного ринку праці. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*. 2022. № 1 (2). С. 578–585. URL: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.16645> (дата звернення: 01.05.2025).

15. Михеєва Т. О. Формування готовності до професійної діяльності іноземних студентів–майбутніх інженерів в технічних університетах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Національний авіаційний університет. Київ, 2023. URL: <https://er.nau.edu.ua/items/45d7368a-2dc6-4bf7-b415-06bccd0a8988> (дата звернення: 01.05.2025).